

INNHOLDSFORTEGNELSE

KAPITTEL 1 – INNLEDNING	3
1.1 FORORD.....	3
1.2. BAKGRUNNSTEORI OG METODE.....	3
1.3. INTRODUKSJON AV PROSJEKTET.....	4
KAPITTEL 2 - DATATILSYNET	5
2.1 GENERELT OM DATATILSYNET.....	5
KAPITTEL 3 - INFORMASJONSPOLITIKK.....	6
3.1 PRINSIPPENE I STATLIG INFORMASJONSPOLITIKK	6
3.1.1 <i>Offentlighetsprinsippet</i>	6
3.1.2 <i>Kommunikasjons - og helhetsprinsippet</i>	7
3.2 PRINSIPPENE I PRAKSIS	7
3.3 DATATILSYNETS RETNINGSLINJER FOR INFORMASJONSVIRKSOMHET	8
3.3.1 <i>Tidligere informasjonsarbeid og kampanjer</i>	9
KAPITTEL 4 - DATALAGRINGSDIREKTIVET	10
4.1 GENERELT OM DATALAGRINGSDIREKTIVET	10
4.2 NORGES NÅVÆRENDE FORHOLD TIL DATALAGRINGSDIREKTIVET	10
4.3 EØS-RELEVANS.....	10
KAPITTEL 5 – DEBATTEN OM DATALAGRINGSDIREKTIVET.....	12
5.1 INTRODUKSJON, METODE, STATISTIKK OG DATAGRUNNLAG.....	12
5.2 AKTØRENE OG DERES ROLLER	13
5.3 SELVE DEBATTEN	15
5.4 ARGUMENTER SOM GÅR IGJEN	16
5.5 DATATILSYNETS ROLLE.....	18
KAPITTEL 6 - LØSNINGSFORSLAG.....	21
6.1 GENERELLE BETRAKTNINGER OM LØSNINGSFORSLAGENE.....	21
6.1.2 <i>Økonomiske og administrative hensyn</i>	21
6.2 ANALYSE AV EKSISTERENDE NETTLØSNING	22
6.2.1 <i>Analyse av utforming av informasjon på eksisterende nettside</i>	22
6.2.2 <i>Analyse av informasjon gitt om datalagringsdirektivet på eksisterende nettsted</i>	23
6.3 INFORMERE OM DATALAGRINGSDIREKTIVET PÅ EKSISTERENDE NETTSTED	24
6.4 LAGE EN EGEN INFORMASJONSSIDE	25
6.4.1 <i>Forslag til løsninger</i>	26
KAPITTEL 7 - AVSLUTNING	29
7.1 OPPSUMMERING	29
7.2 REFLEKSJONER.....	29
KAPITTEL 8 - KILDER.....	30
8.1 INTERNETT	30
8.2 OFFENTLIGE DOKUMENTER	32
8.3 FORELESINGER	32
8.4 LOVER.....	32
8.5 LITTERATUR.....	32
8.6 INTERNE DOKUMENTER	33
8.7 ANNET.....	33

Kapittel 1 – Innledning

1.1 Forord

Høsten 2008 fikk vi informasjon angående valg av bacheloroppgave, alle som skulle ta DRI3001 mottok et dokument med flere alternative oppgaver med tilhørende oppdragsgiver. På denne tiden hadde vi allerede dannet en gruppe som vi følte oss komfortable med. Vi gikk gjennom alternativene, men ingen av oss på gruppen fant noen av oppgavene spesielt spennende. Siden vi sto fritt til å velge oppgaver utenom de alternativene som var gitt begynte prøvde vi å finne en egen problemstilling.

Gruppen hadde som ønske å skrive om noe dagsaktuelt og noe som var av interesse slik at oppgaveskrivingen skulle være spennende for alle i gruppen. Etter en diskusjon kom vi inn på temaet datalagringsdirektivet. Temaet var både dagsaktuelt og relevant med tanke på gruppens samlede kompetanse. Først vurderte vi å ta opp personvernspørsmål. Men etter å ha lest artikler fra blader, nettaviser, forum og ikke minst blogger om emnet kom vi frem til at personvernsperspektiver knyttet til direktivet var så godt representert at vi ikke ville tilføre noe særlig nytt på dette området. Vi valgte derfor å skrive om Datatilsynets oppgave som informasjonsformidler med datalagringsdirektivet som utgangspunkt. Samt en gjennomgang av datalagringsdebatten i Norge. I tillegg ville vi prøve å få med informatiske problemstillinger, og bestemte oss for å inkludere en nettbasert prototyp.

1.2. Bakgrunnsteori og metode

Bakgrunnsteori er i hovedsak hentet fra NOUer og andre offentlige dokumenter. På grunn av prosjektets art har vi sett oss nødt til å bruke mange internettkilder.

Datatilsynets nettsider har vært mye brukt, særlig som bakgrunn for utvikling av nye nettløsninger. Datatilsynets årsmeldinger har gitt oss innsikt i organisasjonen. Uformell samtale med Ove Skåra har vært til hjelp og gav oss et godt utgangspunkt til skriving av oppgaven.

Til innsamling av debattdata har vi brukt spesialiserte søk, samt bygget videre på masteroppgaven til Carl Christian Grøndahl¹ som handler om hvordan sosiale medier påvirker samfunnsdebatten. Vi kommer nærmere tilbake til dette i debattdelen.

Til utviklingen av prototypen valgte vi en meget enkelt form for eXtreme Programming.² Der hensikten var å raskt lage et brukergrensesnitt som ble bygget ut i veldig små inkremitter etter hvert som vi ble enige om hvilke ideer som skulle inkorporeres.

Vi har også valgt å bruke Wikipedia som kilde, særlig som forklaring på begreper vi ikke mener vi har plass til å forklare nærmere i teksten. Wikipedia har med årene vokst, blitt mer korrekt og mye tyder på at oppslagsverket begynner å få innpass i de akademiske kretser.³

---

¹ Masteroppgaven til Grøndahl <http://carlchristian.net/2009/02/19/masteroppgava-mi/>

² Wikipedia, eXtreme Programming, http://en.wikipedia.org/wiki/Extreme_Programming

³“Is Wikipedia becoming a respectable academic source” <http://digitalscholarship.wordpress.com/2008/09/01/is-wikipedia-becoming-a-respectable-academic-source/>

1.3. Introduksjon av prosjektet

Prosjektet skal gå gjennom Datatilsynets informasjonsvirksomhet i lys av den statlige informasjonspolitikken. Først vil vi introdusere nødvendig bakgrunnsteori om både informasjonsprinsippene, Datatilsynet og datalagringsdirektivet. Videre vil vi gjøre en gjennomgang av datalagringsdebatten som har vært i media i 2008. Der vil vi presentere aktører, belyse argumenter og redegjøre for tilsynets rolle. Så vil vi gå gjennom Datatilsynets eksisterende nettløsning, i lys av hva vi har funnet ut tidligere, for å så komme med forslag til forbedringer.

Kapittel 2 - Datatilsynet

2.1 Generelt om Datatilsynet

Datatilsynet ble opprettet 1. januar 1980. De hentet sin hjemmel i den da nye personregisterloven. Denne loven er nå opphevet og videreført med personopplysningsloven av 1. Januar 2001, heretter kalt pol.⁴

Datatilsynet er et uavhengig forvaltningsorgan og ligger administrativt under Fornyings- og administrasjonsdepartementet (FAD). Siden organet er uavhengig kan ikke noen av departementene instruere eller overprøve deres avgjørelser. FAD har riktignok en viss innflytelse fordi de bevilger pengene til Datatilsynet. Datatilsynets mandat er lovfestet i § 42 i pol. Denne paragrafen gir en nærmere beskrivelse av Datatilsynets oppgaver og ansvar. Vi kan utkrystallisere tre hovedområder som er relevant for vår oppgave: tilsynsvirksomhet, informasjons- og rådgivningsvirksomhet og deltakelse i offentlig debatt vedrørende personvernsrelevante emner. Loven gir Datatilsynet som forvaltningsorgan en faglig uavhengighet fra regjeringen og vide fullmakter.⁵

Som forvaltningsorgan har Datatilsynet ansvar for å informere og gi råd både til borgere og virksomheter som behandler personopplysninger. Forvaltningsorganenes alminnelige veiledningsplikt er lovfestet i § 11 av forvaltningsloven av 10. februar 1967⁶, mens pol § 42 nummer 4-7 tar for seg Datatilsynets rådgivnings- og informasjonsansvar.

På tross av navnet er ikke Datatilsynet et rent tilsyn. Selv kaller Datatilsynet seg ”både ombud og tilsyn”.⁷ Et tilsyn er en instans som har som oppgave å holde oversikt over området de har tilsynsmyndighet over, og gripe inn hvis det forekommer lovbrudd eller uregelmessigheter.⁸ Datatilsynet fører tilsyn med alle som behandler personopplysninger.

Et ombud er tradisjonelt sett en instans som er utnevnt for å ivareta enkeltpersoners rettigheter i forhold til offentlig myndighetsutøvelse. Det er særlig svake grupper som har hatt ombudsordninger. Et ombud ivaretar en rekke oppgaver, som å være til stede i samfunnsdebatten, bidra i høringer, veilede og rettlede, med mer⁹.

Datatilsynet er i begge disse leirene. På den ene siden fungerer de som tilsyn og ser til at pol. og andre relevante lover blir fulgt. På den andre siden fungerer de som samfunnsdebattant og rådgivningstjeneste for borgerne på områder som omhandler personvern. Datatilsynet er synlig i samfunnsdebatten og ønsker å sette fokus på det de mener utgjør en fare for personvernet. Siden Datatilsynet har denne ”ombudsrollen” kan det tenkes at det påvirker hvordan de avgjør personvernsrelevante saker. De er satt til å forvalte pol, men er også ute i samfunnsdebatten og argumenterer for et bedre personvern.¹⁰

---

⁴ Personopplysningsloven

⁵ Regjeringen, ”Om begrepene ombud og tilsyn”: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2009/nou-2009-1/19/2/1.html?id=542269>

⁶ Forvaltningsloven 10. februar 1967, kapittel III. Almindelige regler om saksbehandling:

⁷ Datatilsynet, ”Om Datatilsynet”: http://www.datatilsynet.no/templates/AboutPage_220.aspx

⁸ Regjeringen, ”Om begrepene ombud og tilsyn”: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2009/nou-2009-1/19/2/1.html?id=542269>

⁹ Ibid

¹⁰ Ibid

Kapittel 3 - Informasjonspolitik

3.1 Prinsippene i statlig informasjonspolitik

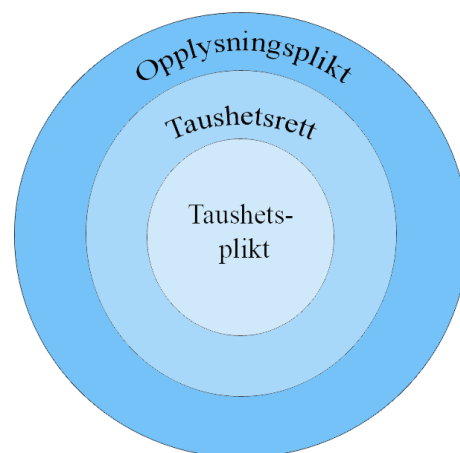
I 1993 fikk Norge for første gang et informasjonspolitisk dokument som angav mål og prinsipper for informasjons- og kommunikasjonsvirksomheten samt rutiner i norsk forvaltning.¹¹ Hovedmålene i den statlige informasjonspolitikken er at alle skal ha lik tilgang til å delta i den demokratiske prosessen, få informasjon om rettigheter, plikter og muligheter, samt ha reell tilgang til informasjon om det offentlige.¹² Dokumentet ble revidert i 2001 på grunn av endringer i kommunikasjonspolitikken og teknologiske forandringer. Per dags dato (01.04.09) er en ny statlig kommunikasjonspolitikk på høring fra FAD.¹³

Informasjonspolitikken viser hvilke retningslinjer som bør følges for å oppnå fungerende kommunikasjon mellom borgere og stat. Den sier også *hvordan* kommunikasjonen skal skje. Disse retningslinjene er relevante fordi informasjonsarbeidet i Datatilsynet skal bygge på prinsippene i den statlige informasjonspolitikken, og da i tillegg til offentlighetsprinsippet som grunnregel. Mest relevant for vår oppgave er disse to; kommunikasjonsprinsippet og helhetsprinsippet.¹⁴ I tillegg til det grunnlovfestede prinsippet om offentlighet.

3.1.1 Offentlighetsprinsippet

Offentlighetsprinsippet handler i hovedsak om allmennhetens rett til innsyn i forvaltningens dokumenter, journaler, møter og referater. Det er et grunnleggende demokratisk prinsipp og er sammen med blant annet ytringsfrihet og informasjonsfrihet grunnlovfestet.¹⁵ Hovedreglen i offentleglova av 19. juni 2006 bestemmer at alle dokumenter er åpne for allment innsyn om det ikke strider mot annen lov.¹⁶ Prinsippet gjelder i hovedsak for det offentlig, men loven har også enkelte innsynsrettigheter for private.¹⁷

Offentlighetsprinsippetets mest sentrale oppgave er å beskytte befolkningen ovenfor maktmisbruk fra

¹¹Regjeringen, "Informasjonspolitik":

<http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Informasjonspolitik/Statens%20informasjonspolitik%20word%20bokmål.rtf>

¹² Den statlige informasjonspolitikken - <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/statlig-kommunikasjonspolitik.html?id=86973>

¹³ Norsk kommunikasjonsforening "Ny statlig kommunikasjonspolitikk på høring":

<http://www.kommunikasjon.no/Foreningen/Nyheter/5139.cms>

¹⁴Regjeringen, "Informasjonspolitik":

http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Informasjonspolitik/AAD_info.politikk_orig.pdf

¹⁵ Norges grunnlov 17. mai 1814, § 100

¹⁶ Offentleglova 19. mai 2006, § 3

¹⁷ Forelesning DRI1002: "Offentlighetsprinsippet" av Wiese Schartum, Dag. Link:

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/afin/DRI1001/h05/undervisningsmateriale/Offentlighetsprinsippet.ppt>

myndighetene side. Åpenhet fra forvaltningens side gir mer kontroll til borgerne og med det bedrer maktforholdet mellom forvaltning og borger. Derfor kan man hevde at offentlighetsprinsippet er en forutsetning for, og er med på å styrke, informasjonsprinsippene.

Datatilsynet legger stor vekt på å praktisere meroffentlighet. Dette betyr at selv om de har unntak fra hovedreglen om innsyn, nemlig opplysningsplikt og har taushetsrett velger de i stor grad å offentliggjøre.¹⁸ Figuren på forrige side illustrerer hvordan de forskjellige prinsippene står i forhold til hverandre.¹⁹ Utenfor taushetsretten ligger meroffentlighet, som betyr at forvaltningen likevel velger å gi folket innsyn uten at de nødvendigvis er pålagt det.

3.1.2 Kommunikasjons - og helhetsprinsippet

I dagligtalen brukes ofte begrepene kommunikasjon og informasjon om hverandre. I dette tilfellet er det fruktbart å gjøre en distinksjon. Kommunikasjon her vil være det som kjennetegner prosessen, mens informasjon er det budskapet som blir kommunisert.²⁰ Kommunikasjonsprinsippet er en viktig del av forvaltningens informasjonspolitikk. Prinsippet innebærer hovedsakelig at forvaltningen og borgerne skal sees på som likeverdige parter i en kommunikasjonsprosess. Dette vil si at forvaltningen må ta særlig hensyn til mottakerens behov når den kommuniserer. Prinsippet bygger på gjensidig forståelse. Meningen med kommunikasjonsprinsippet er at forvaltningen har mulighet til å møte utfordringer som er knyttet til samspillet mellom forvaltningen og borgerne. Med andre ord: Hvis en forvaltning kommuniserer godt, vil den kjenne til både borgernes behov og forutsetninger for at disse skal bli oppfylt.

I Datatilsynets tilfelle er det viktig at prinsippet oppfylles, fordi desto mer informasjon en har om sine egne rettigheter, desto bedre kan man ta vare på seg selv. Datatilsynet må også ha en god kommunikasjon innad i virksomheten, da dette påvirker den informasjonen som når ut til publikum. Borgerne må også gis mulighet til å komme med spørsmål og tilbakemeldinger, da dette vil føre til at pol § 42 om datatilsynets organisering og oppgaver på flere punkter vil bli styrket, spesielt nr 6 om råd og veiledning.

Helhetsprinsippet er også viktig for å sikre at informasjon som gis skal være fullstendig og korrekt. Når dette prinsippet oppfylles øker også borgernes mulighet til å ivareta sine egne interesser. Datatilsynet er opptatt av nettopp dette, fordi deres informasjonsarbeid når ut til ulike målgrupper, alt fra privatpersoner til utdanningsinstitusjoner og medier.²¹ For å oppfylle dette prinsippet er det også viktig at tilsynet har en god intern organisering.²²

3.2 Prinsippene i praksis

For å finne ut hvorvidt Datatilsynet etterlever disse prinsippene, har vi valgt å se nærmere på utforming av den informasjonen Datatilsynet til nå har gjort tilgjengelig om

---

¹⁸ Datatilsynet: Datatilsynets årsmelding for 2008. "årsmelding R09/01- 10.02.2008" side 6.

¹⁹ Forelesning DRI1002: "Offentlighetsprinsippet" av Wiese Schartum, Dag. Link:

<http://www.uio.no/studier/emner/jus/afin/DRI1001/h05/undervisningsmateriale/Offentlighetsprinsippet.ppt>

²⁰ AAD – Informasjonspolitikk for statsforvaltningen s. 2

²¹ Datatilsynet, "Informasjonstiltak 1997": http://www.datatilsynet.no/templates/Page_777.aspx

²² Regjeringen, "Informasjonspolitikk":

http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Informasjonspolitikk/AAD_info.politikk_orig.pdf side 8.

datalagringsdirektivet på sin egen nettside, samt å se litt på Datatilsynets nettside generelt. I del 6 av oppgaven tar vi for oss Datatilsynets nettside, hvor vi subjektivt vurderer den informasjonen tilsynet har presentert opp mot informasjonsprinsippene. Vi har også analysert siden etter kriteriene som norge.no brukte til kvalitetsundersøkelsen av norske nettsider i 2008.²³ Disse kriteriene er en omarbeidet form for WAI-test.

Web Accessibility Initiative (WAI), er opprettet som et forsøk på å forbedre tilgjengeligheten til web. Den legger blant annet vekt på universell utforming, noe som gjør det lettere for alle å stille på lik linje i et demokratisk samfunn. En kan også se enkelte av WAI sine kriterier som et uttrykk for informasjonsprinsippene.

WAI sine krav til kommunikasjonsløsninger kan sees i forhold til kommunikasjonsprinsippet. WAI gir for eksempel poeng for toveis kommunikasjon, oversettelser til engelsk med mer. Testen er delt inn i tre deler: 1) tilgjengelighet, 2) brukertilpasning og 3) nyttig innhold av informasjon og tjenester. Del 3 er særlig relevant i forhold til informasjonsprinsippene. Denne delen gir noen indikatorer på utforming av informasjon, tilrettelegging av kommunikasjon med mer.

3.3 Datatilsynets retningslinjer for informasjonsvirksomhet

I Datatilsynets årsmelding for 2008 beskrives tilsynets informasjonsvirksomhet.²⁴ I tillegg til de generelle reglene nevnt tidligere gir Datatilsynet uttrykk for at de har utviklet stor kapasitet til å tale personvernets sak, til tross for deres relative beskjedne størrelse. Dette ble gjenspeilet da Datatilsynet mottok kommunikasjonsbransjens fagpris april 2008²⁵. I tillegg har direktøren Georg Apenes vunnet både nasjonale og internasjonale priser for sin innsats for personvernets sak i Norge.²⁶ Datatilsynet på sin side hevder at dette er et resultat av øremerkede midler fra Fornyings- og administrasjonsdepartementet til mer satsing på kommunikasjon utad.

Datatilsynet kan sies å være aktive ovenfor henvendelser fra mediene og gir ofte intervjuer eller kommentarer til nyhetssaker. Dette gir et inntrykk av at tilsynet kanskje er ”større” enn det de faktisk er, målt i antall ansatte.

Datatilsynet tar vare på spesielt interesserte ved å tilby varsel til abonnenter når forsiden på hjemmesiden oppdateres, i tillegg til at leserne har muligheten til å melde seg på en RSS-tjeneste som gir abonnenter tilgang til informasjon med en gang den er publisert. I tillegg til dette har de brosjyrer og rapporter som både kan lastes ned eller bestilles hjem. De driver også foredragsvirksomhet. I 2008 ble det holdt 169 foredrag.²⁷

---

²³ WAI-standard: <http://www.norge.no/kvalitet/kvalitet2008/kriteriesett.asp>

²⁴ Datatilsynet: Datatilsynets årsmelding for 2008. ”årsmelding R09/01- 10.02.2008” side: 16-21

²⁵ Datatilsynet, ”Datatilsynet vant fagprisen”: http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2248.aspx

²⁶ Computerworld, ”Hederspris til Georg Apenes”: <http://www.idg.no/computerworld/article104663.ece>

²⁷ Datatilsynet: Datatilsynets årsmelding for 2008. ”årsmelding R09/01- 10.02.2008” side:19

3.3.1 Tidligere informasjonsarbeid og kampanjer

Datatilsynet, i samarbeid med Teknologirådet og Utdanningsdirektoratet lanserte i 2007 en informasjonskampanje kalt "Du bestemmer". Undervisningen var rettet mot ungdomsskoleelever og handlet blant annet om hvordan man kan ta kontroll over egne personopplysninger. "Du bestemmer" ble tatt godt imot, med over 200 000 brosjyrer utgitt til norske skolebarn. Dette har igjen ført til filmprosjekt hvor elever sammen med profesjonelle filmfolk lagde kortfilmer om personvern basert på "Du bestemmer"-kampanjen.

Kapittel 4 - Datalagringsdirektivet

4.1 Generelt om datalagringsdirektivet

Datalagringsdirektivet er navnet på EU-direktiv 2006/24/EF om lagring av trafikkdata. Direktivet ble vedtatt av EU 15. mars 2006 av Rådet for Den europeiske union og Europaparlamentet i fellesskap. Direktivet er vedtatt med hjemmel i EF-traktaten artikkel 95 nr 1, som hjemler tiltak for tilnærming av medlemsstatenes lover og forskrifter som gjelder EUs første søyle, det indre markedes opprettelse og virkemåte.

Direktivet gjør at all trafikkdata fra alle i landet skal lagres i 6 til 24 mnd. Data som tid, sted, identitet og varighet på dem som benytter internett, telefoni og mobiltelefoni skal bli lagret. Ansvar for lagringen ligger hos teleselskapene og det er politiet som vil få tilgang til opplysningene etter en rettskjennelse.²⁸

Datalagringsdirektivet er ment å ramme ”serious crime” som organisert kriminalitet og terrorisme, men akkurat hva som er ”serious” er opp til hvert land å bestemme. I lengre tid lå datalagringsdirektivet på vent i EU, men ble fremskyndet etter terrorangrepene i Madrid (2004) og London (2005) og vedtatt i 2006. Dette betyr at alle medlemsstater av EU skal innføre datalagring på internett – og teletjenester innen år 2009. Direktivet er ganske kontroversielt og var i løpet av 2008 og begynnelsen av 2009 mye debattert i Norge, noe vi kommer tilbake til.

4.2 Norges nåværende forhold til datalagringsdirektivet

Per dags dato (30.04.09) har ikke regjeringen tatt stilling til en eventuell implementering av direktivet. Siden nordmenn i stor grad har vist motstand mot datalagringsdirektivet, hevder flere medier at politikerne unngår emnet fordi det nærmer seg Stortingsvalg. Positive utsagn til direktivet kan føre til at partiet mister velgere²⁹.

I mars 2009 hadde vi en uformell samtale med informasjonsdirektøren i Datatilsynet, Ove Skåra. Han gav uttrykk for at Datatilsynet er realistiske og er forberedt på at en implementering av datalagringsdirektivet kan bli en realitet. Datatilsynet har da, ved en eventuell implementering, som målsetting å arbeide for at færrest mulig opplysninger blir lagret i kortest mulig tid, samt at trafikkdataen skal bli lagret så sikkert som mulig. Datatilsynet gir også uttrykk for en frykt om en videreutvikling av direktivet og henviser til den svenske FRA-loven som gir myndighetene anledning til å spåne på innhold i elektronisk kommunikasjon som passerer riksgrensen.³⁰

4.3 EØS-relevans

Norge har mulighet til å reservere seg mot EU-direktiver. Denne reservasjonsretten er en del av EØS avtalen. Som EFTA-land har Norge mulighet til å delta i saksforberedelser ved deltagelse i de EU-komiteer som foreslår nye eller endrede regler for det indre marked. Det er likevel EU som til slutt vedtar direktiver. Grunnloven bestemmer at Norge bare kan avgi

²⁸ EU-direktiv 2006/24/EF

²⁹ Digi, ”Dysser ned betent sak”: <http://www.digi.no/811487/dysser-ned-%ABbetent%BB-sak>

³⁰ FRA-lagen, proposition 2006/07:63 – En anpassad försvarsunderrättelseverksamhet

suverenitet til organisasjoner som vi selv er medlem av, og siden vi ikke er medlem av EU kan direktiver ikke gjøres til Norsk lov av EU alene. Før reglene kan bli gjort gjeldende i Norge må de enstemmig vedtas i Stortingets EØS-utvalg og videre vedtas i Stortinget.³¹

Professorene Finn Arnesen og Fredrik Sejersted, ved Senter for europarett ved Universitetet i Oslo, ble av IKT-Norge (IKT-Næringens interesseorganisasjon) bedt om å utrede datalagringsdirektivets EØS-relevans. De konkluderte med at datalagringsdirektivet nødvendigvis ikke er EØS-relevant, og at direktivet derfor ikke trenger å bli implementert i Norge.

«Utgangspunktet er at EØS-avtalen ikke innebærer formell overføring av lovgivningsmyndighet. Det betyr at enhver medlemsstat formelt står fritt til å reservere seg mot nye rettsakter. Dette vil ikke være noe avtalebrudd, og kan heller ikke hevdes å være illojalt mot avtalen. Tvert imot må reservasjonsretten anses som en integrert og legitim del av den konstruksjon som EØS-avtalen innebærer.»³²

Arnesen og Sejersted påpeker at det fins argumenter for at datalagringsdirektivet skal regnes som EØS-relevant. Materielt sett har direktivet sammenheng med to tidligere EU-direktiver om datasikkerhet som ligger innunder EØS-avtalen i vedlegg XI om teletjenester. Direktiv 95/46/EF av 24. oktober 1995 “om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger”, og direktiv 2002/58/EF av 12. juli 2002 “om behandling af personoplysninger og beskyttelse af privatlivets fred i den elektroniske kommunikationssektor” er begge nevnt i fortalet til datalagringsdirektivet. Siden disse to direktivene er vedtatt under EUs først søyle, kan det argumenteres for at datalagringsdirektivet passer best hjemme sammen med disse. Motargumentet blir at datalagringsdirektivet er perifert i forhold til reguleringen av det indre marked, og at det dermed burde ligge under EUs tredje søyle, som del av reguleringen av justis- og innenrikssaker.

Den 6. juli 2006 reiste Irland, med støtte fra Slovakia, sak for EF-domstolen (sak C-301/06) om datalagringsdirektivet. Irland gikk til søksmål mot Rådet for Den europeiske union og Europaparlamentet i håp om å få direktivet annullert. Irland hevdet at direktivet ble vedtatt på galt rettsgrunnlag. De påsto at direktivets begrunnelse er kriminalitetsbekjempelse og at det derfor ikke kunne hjemles i artikkel 95 eller andre bestemmelser i EF-traktaten. Direktivet ble etter irsk oppfatning vedtatt som et ”indre-marked-direktiv” fordi det ellers ville krevd enstemmighet å få det vedtatt.³³

Den 10. februar 2009 tapte Irland i EF-domstolen. Domstolen viste til at direktivet i hovedsak regulerer forholdet til markedsaktører, ikke politiets eller rettsvesenets tilgang til opplysningene. Dermed har EU vedtatt at direktivet omhandler det indre marked, og legger til grunn at det skal inn i EØS-avtalen.

---

³¹ Den norske EU-delegasjonen, ”EU/EØS-prosessen”: http://www.eu-norge.org/EOS-avtalen/EOS-prosessen/EU-Norge_lovgivningsprosessen.htm

³² Datatilsynet: ”Juridisk Betenkning: Datalagringsdirektivet og EØS-avtalen”: <http://www.ikt-norge.no/PageFiles/1555/Betenkning%20datalogring.pdf>

³³ <http://curia.europa.eu/en/actu/communiqués/cp09/aff/cp090011en.pdf>

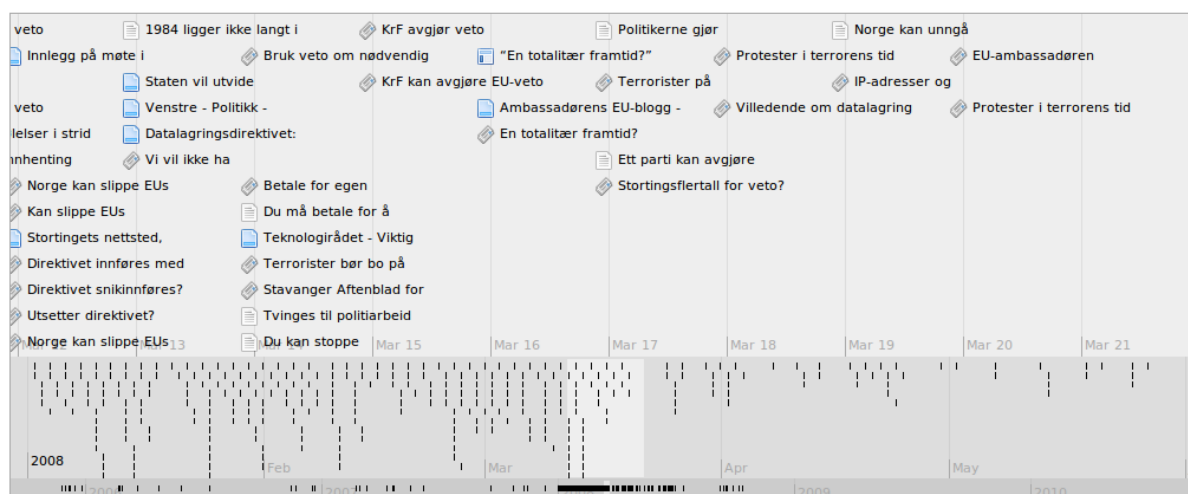
Kapittel 5 – Debatten om datalagringsdirektivet

5.1 Introduksjon, metode, statistikk og datagrunnlag

Denne delen av oppgaven vil gi en analyse av debatten rundt datalagringsdirektivet i 2008 og de sentrale aktørene i denne. Analysen vil være begrenset til første halvdel av 2008, siden debatten da hadde flest innlegg. Videre vil den ta for seg argumenter, misforståelser og argumentasjon for å så komme inn på hvordan Datatilsynets rolle har vært i debatten. Hensikten med debatt delen er å bruke den i det videre arbeidet med å vurdere Datatilsynets informasjonsvirksomhet.

For å kartlegge nettdebatten har vi basert oss på fire forskjellige innfallsvinkler. Den første og mest grunnleggende er at vi fulgte med i og interesserte oss for debatten (mens den pågikk i tidsrommet 2008-2009) og så dannet oss et subjektivt inntrykk. Videre har vi brukt spesialiserte søk på Google for å finne frem til relevante innlegg. Et eksempel på søkestreng vi har brukt ser slik ut: «datalagringsdirektivet site:no daterange:2454454-2454831» Denne strengen bruker «datalagringsdirektivet» som søkeord, søker på norske sider og avgrenset søket til tidsrommet 2007-2008. I tillegg til dette har vi vært meldt på en medieovervåkningstjeneste³⁴ som har sendt oss daglige e-poster hvis ordet «datalagringsdirektivet» har vært nevnt i skandinaviske medier.

Til slutt har vi bygget videre på datagrunnlaget til Carl Christian Grøndahl. Grøndahl skrev i 2008 en masteroppgave om sosiale mediers betydning for debatt på nett, og brukte datalagringsdirektivdebatten som case. Grøndahl registrerte store mengder data med et verktøy som kalles Zotero.³⁵ Dette er et program for å sortere og registrere nettsteder i kategorier. Figuren som blir presentert under er fra et utvalg Grøndahl gjorde av nettaviser, blogger, blandingsmedier og it-fagtidsskrifter.³⁶ Denne statistikken sier oss hvilken del av debatten vi bør se på, og vi har valgt å bruke deler av hans utvalg til vår analyse av meningsinnholdet og argumentasjon i debatten. Siden Grøndahl i hovedsak har gjort en kvantitativ studie fungerer bakgrunns materialet hans som et kart.

³⁴Opoint <http://www.opoint.com>, overvåkningsord: «datalagringsdirektivet» område: skandinaviske medier

³⁵Zotero: <http://www.zotero.org/>

³⁶Vi fikk tilgang til alt bakgrunns materialet på DVD. Dette er et 1,5 Gb arkiv over sider og ressurser, sortert med et verktøy som heter Zotero.

Som det går frem av figuren på forrige side³⁷ (frekvensene på nederste linje), ble debatten om datalagringsdirektivet hovedsakelig ført i første halvdel av 2008. Det var riktignok sporadiske innlegg før 2008, slik som Georg Apenes ”Totalitært Svermeri” som ble publisert i Dagbladet 17.12.06. Datatilsynet prøvde å starte en debatt i 2006 med ovennevnte innlegg men fikk laber respons. Så kom januar 2008 hvor det ble det registrert fire ganger flere innlegg enn i hele perioden 2005-2007.³⁸

Vi har valgt å avgrense gjennomgangen av debatten til første halvdel av 2008 da frekvensen av innlegg var høyest³⁹ og interessen (målt i antall søk på Google)⁴⁰ størst. Vi vil fokusere særlig på de første dagene i debatten, både på grunn av hvordan vi mener debatten ble formet av de tidligste innleggene og på grunn av datagrunnlaget vi har tilgjengelig. Før dette vil vi introdusere aktører som har markert seg.

5.2 Aktørene og deres roller

På den ene siden har man Politiet, Kripos og Justisdepartementet som ønsker direktivet velkommen, og på den andre siden står stort sett alle andre. Datatilsynet, Teknologirådet og IKT-Norge har markert seg i det offentlige ordskiftet. Avisene har i hovedsak vært kritiske til direktivet. Nettsteder som Liberaleren og Minerva uttrykker også skepsis. I tillegg til de mer tradisjonelle mediene har bloggerne i stor grad skrevet kritisk om direktivet. De politiske partiene har ikke vært så veldig aktive, med unntak av Venstre.

Justisdepartementet argumenterer med at det ikke dreier seg om overvåkning i det hele tatt og at implementeringen av direktivet kan føre til bedre personvern enn i dag fordi kravene til utlevering av informasjon til politiet vil bli strengere.⁴¹ Politiet på sin side argumenterer ofte ut fra det de mener er reelle hensyn med tanke på etterforskning av digitale spor. Videre argumenter de med at det ofte tar tid før man har kartlagt mistenkte, f.eks. i en drapssak,⁴² og dette kan føre til at tiltak som datafrys ikke vil ha noen effekt siden de digitale sporene allerede kan være slettet. Politiet har ofte brukt enkeltsaker og eksempler for å illustrere nødvendigheten av direktivet. Måten politiet fanget David Toska på, grunnet hans digitale spor, har for eksempel vært en gjenganger. Direktivets eksistensgrunnlag har også blitt støttet av behovet for å ta opp kampen mot de pedofile nettverk. Politiet viste også til hvordan de ikke klarte å få ut opplysninger om 600 norske IP-adresser som hadde lastet ned barneporno.⁴³

IKT-Norge er bransjeorganisasjonen til IKT-Næringen. De begynte først å argumentere med at dette ville komme til å koste deres medlemmer mye hvis de skulle lagre all denne dataen og sørge for adekvat sikkerhet. Senere i debatten skiftet de argumentasjon og ble personvernets forsvarer.⁴⁴

---

³⁷Tidslinje generert fra Gørndals Zotero-bibliotek av oss

³⁸Grøndahl, Carl Christian, 2008, s. 60

³⁹Google: <http://www.google.com/search?q=datalagringsdirektivet%20site%3Ano%20daterange%3A2454454-2454831&hl=en&lr=&sa=G&tbo=1&tbs=tl:1&cts=1242782574626>

⁴⁰Google:

<http://www.google.com/insights/search/#q=datalagringsdirektivet&geo=NO&date=7%2F2007%2019m&cmpt=q>

⁴¹Nettavisen, ”Terrorister bør bo på grunerløkka”: <http://www.nettavisen.no/it/article1684786.ece>

⁴²Aftenposten, ”Vil lagre tastetrykk i ett år”: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece>

⁴³Datatilsynet, ”Datalagring til besvær?”: http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2320.aspx

⁴⁴Liberaleren, ”Stor motstand mot datalagringsdirektivet”: <http://www.liberaleren.no/2008/02/26/stor-motstand-mot-datalagringsdirektivet/>

Teknologirådet er den aktøren som har forholdt seg mest nøytralt gjennom hele debatten. De har produsert en del informasjon som ikke bærer noen spesiell fane. Et eksempel på dette er artikkelen ”Datalagringsdirektivet, saken forklart”.⁴⁵ På den andre siden kan det leses en viss skepsis ut fra enkelte andre innlegg de har hatt i debatten.

De politiske partiene var i begynnelsen lite til stede i debatten. Det eneste partiet med et markert standpunkt har vært Venstre, som også har et landsmøtevedtak mot direktivet. Det har riktignok vært medlemmer fra politiske partier som har skrevet kritisk om direktivet, blant annet Høyres Torbjørn Røe Isaksen. I løpet av mars 2008 mente SV, FrP, Venstre og SP at det beste ville være å legge ned veto mot direktivet.⁴⁶

Nettavisene har heller ikke ligget på latsiden. Dagbladet var særlig aktive en periode, både med ”egne” meninger og ved å rapportere om hvor farlig andre mente direktivet var. Det var i hovedsak motstandere av direktivet som fikk spalteplass, men tilhengere kom også til. Dette er riktignok ikke så rart sett i lys av at stort sett alle var i mot direktivet.

Liberaleren beskriver seg selv som en ”nettavis for mennesker som liker frihet”, men ligner mest på en blogg. Liberaleren.no springer ut av FRIdemokratene⁴⁷ som er en liberalistisk organisasjon hvis mål er å arbeide ”mot stats-autoritære holdninger, enten til høyre eller venstre”.⁴⁸ Siden begynnelsen av debatten har de vært en av de mer aktive debattantene og står bak en e-postkampanje rettet mot stortingspolitikere⁴⁹.

Bloggere har også vært mye aktive i nettdebatten. Mye kan tyde på at det var bloggeren Virrvarr som gav datalagringsdirektivdebatten nytt liv i bloggkretser 2. januar med innlegget 2008 = 1984⁵⁰ der hun lenket til den første artikkelen i DagensIT som vi kommer tilbake til. Virrvarr, alias Ida Jackson, har rundt 2000 unike lesere om dagen, og sitter godt plassert midt i det seriøse norske blogglandskapet. Hun lenker til, og blir lenket til, av mange store norske blogger. Bloggeren VoxPopuli⁵¹, alias Knut Johannessen, skrev et kritisk innlegg i sin blogg med navn ”Du må ikke sove”, og laget et opprop⁵² med samme navn som har rundt 11.000 underskrifter. Innlegget hans fikk omtale på Dagbladet.no med direkte lenke til å skrive under på oppropet.⁵³ Det ble blogget mange innlegg om datalagringsdirektivet, men det er i hovedsak ovennevnte som har markert seg som toneangivende ovenfor den resterende blogg sfæren.

Borgere har også vært en del av debatten, men har en tendens til å bli glemt. Når man snakker om den offentlige debatten snakker en ofte om aktører med etablerte identiteter. Disse er ikke nødvendigvis ”folket”. Folket er også de som kommenterer blogger, deltar i nettdebatter og kommenterer nettaviser. Det ble arrangert to nettmøter^{54,55} i regi av avisene i 2008. Ett med

⁴⁵Teknologirådet, ”Datalagringsdirektivet: saken forklart:

<http://www.teknologiradet.no/FullStory.aspx?m=28&amid=4824>

⁴⁶Grøndahl, Carl Christian, 2008, s. 81

⁴⁷ Fridemokratene, deres formål: <http://www.fridemokratene.no>

⁴⁸ Fridemokratene, deres prinsipp: <http://www.fridemokratene.no/prinsipp.php>

⁴⁹ Liberaleren, ”Legg ned veto mot datalagringsdirektivet”: <http://www.liberaleren.no/2008/01/13/kampanje-legg-ned-veto-mot-datalagringsdirektivet/>

⁵⁰ Virrvarr, ”2008 = 1984”: <http://www.virrvarr.net/2008/01/02/2008-1984/>

⁵¹ Voxpoluli, ”Det er ingen skam å snu”: <http://voxpathulinor.blogspot.com/>

⁵² Dagbladet, ”Nei til EUs datalagringsdirektiv”: <http://oppnop.no/oppnop.php?id=neitileudir>

⁵³ Dagbladet, ”Du må ikke sove”: <http://www.dagbladet.no/kultur/2008/01/11/523559.html>

⁵⁴ Dagens Næringsliv, ”Staten får vite alt om deg:

<http://www.dn.no/forsiden/politikk/Samfunn/article1296722.ece>

⁵⁵ Aftenposten Nettprat, Lee Bygrave: <http://tux1.aftenposten.no/nettprat/leebygrave/>

Leif T. Aanensen fra Datatilsynet og ett med Lee Bygrave fra Universitetet i Oslo. Hvis man ser på spørsmålene som blir stilt av publikum kan man gjøre seg opp en mening om hva borgerne mener i debatten. Spørsmålene er i hovedsak meningsyttringer og betenknninger om hvor ille direktivet er for vår frihet som borgere i en demokratisk rettstat. Det var riktignok også noen konkrete spørsmål. Kommentarfeltene på nettavisene er også en indikator. Der er de aller fleste kritiske til direktivet.

I tillegg til å bruke dette som mål på folkemeningen er det verdt å nevne Facebookgruppen ”Nei til Datalagringsdirektivet” med sine nesten 20.000 medlemmer, og oppropet til VoxPopuli. Hvor mye betyr kan diskuteres, det er en kjent sak at det er lettere å være i mot noe, og dermed forsvare status quo⁵⁶⁵⁷, enn å være for et så inngripende, og for mange negativt, tiltak.

5.3 Selve debatten

Innlegget som etter vår mening markerte startskuddet for denne debatten (DagensIT, 2.januar 2008) starter slik:

Kartlegging av hver minste bevegelse er noe de fleste av oss vil forbinde med tungt kriminelle. Logging av hvem og når du ringer, hvem du sender e-post til og hvilke nettsider du besøker er trolig ikke noe du synes høres særlig ok ut. **Det vil bli virkeligheten 1. januar 2008** (Vår utheving)⁵⁸.

Videre i artikkelen beskrives det hvordan vi skal nøye følges, at Norge har blitt en sovjetstat og at dette er et paradigmeskifte i norsk historie. Videre forandrer artikkelen fokus til personvern generelt og det blir sammenlignet med tiltak som kroppsskanning og skattelister på nett. Artikkelen har hentet inn kommentarer fra Leif T. Aanensen, og bruker sitater av Georg Apenes fra Personvernrapporten 2007.

Hva hvis artikkelen hadde sett ut som en positiv nyhet:

Politiet frykter de ikke kan fange kriminelle lenger! Før lagret vi trafikkdata et sted mellom 6 og 12 mnd, men på grunn av forandringer av faktureringsmodellen til ISPene så er det nå fare for at denne dataen kan gå tapt etter syv dager. Dette er alt for kort tid for å kunne sikre elektroniske spor, f. eks i overgrepssaker og annen alvorlig kriminalitet. Redningen kan være EU sitt datalagringsdirektiv. Et regelsett som gir klare rammer for hvordan trafikkdata skal benyttes og beskyttes. Det er ikke snakk om total overvåkning, det er snakk om at politiet skal kunne, ved hjelp av en rettskjennelse⁵⁹, hente ut trafikkdata hvis det har skjedd et lovbrudd.⁶⁰

Den første artikkelen om direktivet stod ”på nett” i DagensIT. 2. Januar. Den handlet om at datalagringsdirektivet allerede er vedtatt. Denne artikkelen ble blogget om av Virrvarr samme dag. Dagen etterpå kom artikkelen på trykk i Dagens Næringsliv. Samme dag skrives det om direktivet for første gang på Liberaleren.no. Datatilsynet skriver en liten artikkel om direktivet på sine hjemmesider. Videre blir saken plukket opp av nye nettaviser. Så skriver VoxPopuli sitt innlegg ”Du må ikke sove” og lager den tilhørende underskriftskampanjen. Omtrent

⁵⁶ Wikipedia, Status Quo Bias http://en.wikipedia.org/wiki/Status_quo_bias

⁵⁷ Wikipedia, System Justification Bias http://en.wikipedia.org/wiki/System_justification

⁵⁸ DagensIT, ”Du kartlegges som en kriminell: http://www.dagensit.no/trender/article1270919.ece?jgo=c1_re&WT.svl=article_readmore

⁵⁹ Straffeprosessloven § 216b annet ledd, bokstav d.

⁶⁰ Denne nyheten er fiksjon, forfattet av oss.

samtidig blir ”Nei til datalagringsdirektivet”-gruppen startet på Facebook, og lenker til underskriftskampanjen på gruppesiden. Begge får medieomtale på Dagbladet.no⁶¹ med lenker. Liberaleren.no starter e-postkampanjen sin og lenker også til gruppen og oppropet. Saken begynner å få massiv medieoppmerksomhet, særlig fra nettavisene. Så går debatten sin gang med en mer normal frekvens av innlegg.

Ble debatten startet på grunn av ovennevnte skrivefeil i DagensIT (se utheving i sitat på forrige side) om at direktivet trådte i kraft i januar 2008? Det er farlig å begynne med «hva hvis» og kontrafaktiske argumenter, men hva om direktivet først hadde fått medieomtale på den måten vi skrev. Framing-teorien⁶² vil hevde at de første innleggene, den første informasjonen eller måten informasjonen blir presentert på vil sette noen av rammene for hvordan debatten føres videre.

I debatten om datalagringsdirektivet tok det også lang tid før det kom noen motargumenter. En kan stille spørsmål om ikke mindretallet var fanget i en taushetsspiral. «Alle» var i mot datalagringsdirektivet, og da er det vanskelig å være den «eneste» som er for. Det ble tidlig i debatten brukt ord som «total overvåkning», «frarøvet frihet» og «totalitært svermeri». Disse uttrykkene, med flere, ble liggende som et bakteppe selv om de virker upresise eller overdrevne. Noen av debattens innlegg har en retorikk og en bruk av metaforer som gjør det vanskelig å være uenig. Ingen vil bo i en sovjetstat.

Det samme ble tilfellet da Sentio gjorde en undersøkelse for IKT-Norge om folkets holdninger til datalagringsdirektivet. IKT-Norge fikk store medieoppslag med undersøkelsen som viste at borgerne var sterkt imot direktivet. Det som ikke blir problematisert før senere var hvordan spørsmålene var utformet. "Vil du at dine telefonsamtaler, sms og din datatrafikk (mail og web-besøk) automatisk skal bli registrert, overvåket og lagret i 24 måneder?" og "Er du villig til å betale ekstra for at myndighetene skal overvåke og lagre din telefon og datatrafikk?"⁶³ var to av spørsmålene i undersøkelsen. Ragnar Waldahl, professor i medievitenskap ved UiO hevder at svarene på slike spørsmål blir forutsigbare, og at det er viktig å tenke på hvem som har bestilt og betalt dem.⁶⁴

5.4 Argumenter som går igjen

I løpet av debatten har vi sett at det er mange av de samme argumentene og misforståelsene som går igjen. Vi har valgt å skrive de ned i tilfeldig rekkefølge da noen argumenter inneholder både pro og kontra.

«Nå skal staten vite alt om oss»

I begynnelsen kom ofte denne påstanden, gjerne sammen med påstanden om at innhold skulle lagres. I følge direktivet skal ikke innhold lagres, og det virker ikke som det er staten som skal forvalte databasen. Det er mer nærliggende å tro at det kommer til å fungere akkurat som i dag. Politiet kan hente ut spesifikk informasjon når de har et navn. Det er ingen automatikk i at staten skal ha tilgang til informasjonen.

---

⁶¹ Grøndahl, Carl Christian, 2008,

⁶² Wikipedia – Framing [http://en.wikipedia.org/wiki/Framing_\(social_sciences\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Framing_(social_sciences))

⁶³ IDG/Computerworld, "IKT-Norge får tyn for ny meningsmåling":

<http://www.idg.no/computerworld/article89137.ece>

⁶⁴ Ibid

«Hva om noen stjeler informasjonen»

Vi forutsetter at selve trafikkdataene og navnene vil ligge adskilt i hver sin database, videre at opplysningene lagres hos hver ISP eller telefontilbyder. Selv om noen får tak i trafikkdata vil det være så store mengder og så mye informasjon at den vanskelig vil kunne være til nytte for noen.

«Lagring er ikke overvåkning»

Om lagring av trafikkdata kan regnes som overvåkning kommer an på øyet som ser. Det finnes ikke en entydig definisjon av overvåkning. Noen vil hevde at overvåkning er et operativt tiltak, slik som målrettet telefonavlytting. Andre vil si at all registrering av data er overvåkning uansett om noen går aktivt inn for å finne meningsfull informasjon i den. Hvis man ser på datalagringsdirektivet i kontrast til FRA-loven i Sverige blir denne forskjellen tydelig. FRA-loven søker aktivt etter informasjon i dataene som går gjennom systemet.

«Det er en fare for funksjonsutglidning»

Når man først har disse databasene med opplysninger, er det en mulighet for at staten i ettertid definerer om formålet. Kanskje disse databasene kommer til å bli brukt i forskning på internettvaner, eller til å jakte på fildelere.

«Summen av tiltak er for mye»

Dette argumentet går slik: Datalagringsdirektivet er bare ett i rekken av tiltak vi har sett i EU-land. I Sverige har vi sett IPRED (International Property Rights Enforcement Directive) og FRA-loven bli vedtatt og datalagringsdirektivet vil komme etter. Argumentet bygger på at man da vil ha Datalagringsdirektivet for å få tak i trafikkdata, FRA-loven for å få tilgang til innhold og en lov som IPRED for å kunne effektivt reise sak mot f.eks fildelere. Disse tiltakene alene ser kanskje ikke så gale ut, men det er når de kombineres vi ser en alvorlig grad av overvåkning. Kanskje dette er et «argumentum ad paranoia» eller en reell fare. Diskusjonen er i største laget til å tas her.

«Dataene har blitt lagret før»

Internettleverandørene har lagret trafikkdata fra før, og politiet har benyttet seg av dem. Det er nå snakk om en formalisering av denne ordningen der data skal lagres for politiet sin skyld. Riktignok er det også snakk om en utvidelse, med blant annet lagring av lokasjonsdata for mobiltelefoner, men de som bruker dette argumenter belyser sjeldent disse utvidelsene da det passer dårlig inn i deres argumentasjon.

«Internett som offentlig rom»

Internett er ikke bare et medium for kommunikasjon, men også en publikasjonsinfrastruktur som kan sees på som "det offentlige rom". Vi bruker nettet til å ytre oss, til å kommunisere med hverandre, utføre kriminalitet og alt i mellom. I den virkelige verden legger vi igjen spor og disse sporene blir ikke slettet etter syv dager. Dette kan sammenlignes med å rane en bank med og uten finlandshette.

«Sensur og selvsensur»

Motstandere av datalagringsdirektivet hevder direktivet kan føre til selvsensur. Siden data blir lagret og kan bli kontrollert i ettertid kan dette føre til at mennesker ikke ønsker å publisere informasjon eller kommunisere fritt i frykt for at de kan si noe som vil være straffbart. Tilhengere av direktivet snur dette argumentet opp ned og sier: Mangelen på lagring kan innskrenke muligheten til å straffeforfølge mennesker som begår nettkriminalitet mot et annet

menneske. Dette kan føre til at offeret vegrer seg for å være på nett. Da får man et scenario der en gruppe mennesker indirekte innskrenker en annen gruppes ytringsfrihet og mulighet til å ferdes fritt i kyberrommet.

«Jeg har ikke noe å skjule»

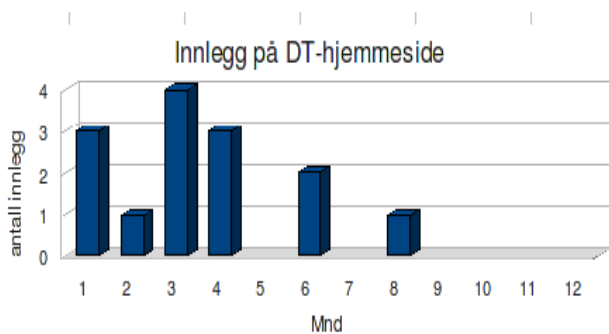
Dette argumentet har enkelte tilhengere, dog ikke seriøse debattanter, benyttet seg av. Argumentet bygger på tanken om ”siden jeg oppfører meg bra og ikke bryter lover har jeg ikke noe å skjule.” Problemet er at det er mange som ønsker å verne om sitt privatliv. Har majoriteten av folket rett til å frata minoriteten denne retten?

«Vi må gjøre som EU sier»

Dette er egentlig ikke et argument, og bygger på en faktafeil. Norge har reservasjonsrett ovenfor EU-direktiv som følge av EØS-avtalen. Denne reservasjonsretten har riktignok aldri blitt brukt, men den eksisterer. Derfor må vi ikke gjøre som EU sier. Dette argumentet kan riktignok utvides til «Vi bør gjøre som EU sier, siden konsekvensene av å ikke gjøre det kan bli alvorlige». Da får man en diskusjon om hvorvidt konsekvensene av direktivet veier tyngre enn eventuelle sanksjoner fra EU.

5.5 Datatilsynets rolle

Datatilsynet har vært særlig argumenterende i debatten om datalagringsdirektivet. Dette kan forklares med hvor stort inngrep tilsynet mener innføringen av direktivet vil være i vår frihet til å kommunisere fritt. Som nevnt tidligere er det første betydningsfulle innlegget fra Datatilsynets Georg Apenes sin kronikk ”totalitært svermeri” i Dagbladet 17.12 2006.⁶⁵ Denne kronikken skapte ikke noe særlig debatt da den ble skrevet, men har blitt viktig senere. Kronikken er et frittalende innlegg der Apenes sammenligner datalagringsdirektivet med å konservere høystakker for å lete etter en nål i en av dem. ”Totalitært svermeri” har blitt lenket og referert til av mange i debatten.

For å få et inntrykk av hvor mye datatilsynet direkte har bidratt til nettdebatten i 2008 har vi valgt å se på hva de har skrevet og lagt ut på sine egne hjemmesider. Som det går frem av figuren til høyre har tilsynet publisert 14 saker som direkte omhandler datalagringsdirektivet.⁶⁶ En del av disse sakene refererer til innlegg medarbeidere har hatt i aviser og andre medier (men som også er publisert på deres

hjemmesider). Datatilsynets rent konkrete bidrag til nettdebatten varierer fra kronikker i aviser og tidsskrifter, ett nettmøte og mindre «statusartikler» som bare finnes på deres egne hjemmesider. Blant egne artikler finnes en kort temaartikkel,⁶⁷ og noen mindre nyhetssaker.

⁶⁵Dagbladet, ”Totalitært svermeri”: <http://www.dagbladet.no/kultur/2006/12/17/486293.html>

⁶⁶ Google-søk: http://www.google.com/search?q=datalagringsdirektivet+site:datatilsynet.no+daterange:2454454-2454831&hl=en&lr=&sa=G&tbo=1&ei=HO0TSs-WLY6hjAez_aS9BA&oi=tb_status_msg&ct=disable-link

⁶⁷ Datatilsynet, ”Datalagring”: http://www.datatilsynet.no/templates/article_1289.aspx

Av de artiklene Datatilsynet har publisert om direktivet på sin egen side er alle argumenterende.⁶⁸ Hvilke argumenter som brukes varierer, men det er særlig «overvåkning», «sensur og selvsensur» og «funksjonsutglidning» vi har merket oss. Vi har også merket oss at det ikke er en eneste artikkel som presenterer nøytral faktainformasjon. Det kan videre tenkes at Datatilsynets bidrag har ført til at debatten ble mer unyansert enn den trengte å være. Datatilsynets bidrag til debatten har fungert som kilder for mange av de andre debattantene, og den samme retorikken som vi finner i Datatilsynet sine artikler går igjen i både blogginnlegg og avisartikler. Et enkelt søk viser at datatilsynet + datalagringsdirektivet blir nevnt på samme nettside 531 ganger i perioden.⁶⁹ Datatilsynet har også vært aktive i forhold til å gi kommentarer til aviser. Rent kvantitativt har Datatilsynet vært godt synlig på nettet i løpet av debatten.

Leif T. Aanensen hadde 22. januar en debattartikkel i Dagens Næringsliv⁷⁰ som i hovedsak handlet om hvordan direktivet svekker demokratiet, men tok også opp et viktig poeng i forhold til informasjonssikkerheten hos de som lagrer data. Han skriver at det er vanskelig å legge til grunn at sikkerheten er adekvat da deres kontroller viser det motsatte. Dette innlegget ble etterfulgt av et nettmøte der Aanensen svarte publikum på spørsmål de måtte ha. Spørsmålsstillere var, med unntak av to, kritiske til direktivet. De fleste spørsmålsstillere hadde en viss ide om hva direktivet omhandlet, og at det i deres øyne var negativt. Kommentarer var også her mer i form av meningsytringer enn spørsmål. Det interessante med denne artikkelen er egentlig ikke spørsmålene som kom inn, men poenget om sikkerhet rundt lagring.

Hvis vi har i bakhodet at direktivet nok kommer til å bli en del av norsk lov, så er ikke spørsmålet om det skal lagres, men hvordan. Hva er serious crime og hvordan blir sikkerheten? Hvordan kan vi minimere risikoen for funksjonsutglidning? På dette punktet mener vi Datatilsynet har bidratt lite eller fått liten dekning for sitt bidrag. Sikkerhet rundt lagring ble tatt opp i ovennevnte artikkel og Georg Apenes la vekt på det på et seminar i regi av Venstre, IKT-Norge og Datatilsynet.⁷¹ Etter vår mening burde mer av debatten handlet om dette. Både i forhold til hvem som skal ha tilgang, på hvilke premisser og hvordan datasikkerheten skal ivaretas. På disse områdene hadde det vært mye interessant å ta tak i og det er forhåpentligvis ikke for sent for slike spørsmål.

Debatten har vært preget av å eie ord og av enkelte misforståelser. Dette er viktig å ta med i betraktning i forhold til et videre arbeid med å informere om datalagringsdirektivet. I analysen av debatten har vi kommet frem til noen kategorier av argumenter, påstander og misforståelser som går igjen. Vi vil driste oss til å hevde at det ikke var så mye debatt om selve direktivet. De aller fleste var i mot direktivet, den eneste klare leverandør av argumenter for direktivet var Politiet ved Kripos som ønsker lagring for å gjøre arbeidet med digitale spor lettere.

---

⁶⁸ Google-søk: <http://www.google.com/search?q=datalagringsdirektivet+site:datatilsynet.no+daterange:2454454-2454831&hl=en&lr=&tbo=1&start=20&sa=N>

⁶⁹ Google-søk: <http://www.google.com/search?q=datalagringsdirektivet+datatilsynet+site:no+daterange:2454454-2454831&hl=en&lr=&tbo=1&start=20&sa=N>

⁷⁰ Dagens Næringsliv, ”Staten får vite alt om deg”: <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article1296722.ece>

⁷¹ Liberaleren, ”Referat fra høringen om datalagringsdirektivet”. <http://www.liberaleren.no/2008/03/13/referat-fra-horingen-om-datalagringsdirektivet/>

Datatilsynet er, i kraft av sitt mandat og sine «vide fullmakter», personvernets frontkjemper. Det tilsynet sier er godt personvern vil derfor av mange borgere oppfattes som nettopp det. Bare det at tilsynet uttaler seg så kraftig i en debatt vil være med å forme den.

Kapittel 6 - Løsningsforslag

6.1 Generelle betraktninger om løsningsforslagene

Datatilsynet argumenterte kraftig i debatten, men dersom datalagringsdirektivet skal implementeres i norsk lov kommer deres arbeidsoppgaver i henhold til datalagringsdirektivet til å forandre seg. Datatilsynets informasjonsvirksomhet vil da større grad rette seg mot informering om direktivet og hvordan borgere og virksomheter skal forholde seg til de nye lovene. Selvfølgelig skal datatilsynet fortsatt argumentere for et bedre personvern. På den andre siden må tilsynet sørge for at publikum får relevant informasjon. Vi ser det særlig viktig i en sak så inngripende som datalagringsdirektivet.

Per dags dato er muligheten for bruk av reservasjonsretten fremdeles til stede, men med tanke på at Norge aldri har brukt den tidligere, tar vi for resten av prosjektets del, utgangspunkt i at datalagringsdirektivet blir norsk lov.

I denne delen av oppgaven skal vi presentere løsninger som kan være aktuelle, og tanker Datatilsynet kan ta med seg når de skal informere om datalagringsdirektivet. Først vil vi gi en vurdering av det inntrykket man får når man bruker Datatilsynets nettsider til å finne informasjon om datalagringsdirektivet, for deretter å konstruere alternative løsninger for Datatilsynets informasjonsarbeid om datalagringsdirektivet. I tillegg har vi brukt en WAI-test⁷² for å gjøre en mer teknisk analyse av Datatilsynets nettsider.

6.1.2 Økonomiske og administrative hensyn

En av våre løsninger er at datatilsynet kan etablere en ny tjeneste på nett for å informere om datalagringsdirektivet. Da er det spesielt to viktige spørsmål man må ta stilling til. Har Datatilsynet de økonomiske ressursene som trengs for å lage en ny informasjonsportal om datalagringsdirektivet? Hvem skal administrere nettportalen? Slik det er i dag har Datatilsynet i sitt satsningsforslag under avsnittet ”økonomiske og administrative konsekvenser” regnet med at de kommer til å ha behov for kr 500.000 i løpet av en periode på 3 år, hvor kostnadene er ment å dekke tiltak som å utvikle interaktive løsninger på Datatilsynets nettside, med tilsvarende ”spørsmål og svar”- tjenester, samt ”test deg selv”-oppgaver.⁷³ Her har Datatilsynet kommet fram til at de trenger 400.000 til etablering i 2007, samt 100.000 til lisens og vedlikehold i de påfølgende årene.

Hva som ble tatt hensyn til da beregningen av dette budsjettet ble laget, vi ingen kunnskap om. Hvorvidt Datatilsynet har medregnet sitt informasjonsarbeid om direktivet i sitt budsjett eller ikke, er avgjørende. Dersom de ikke har det, kan det de ikke har nok midler til dette. En eventuell løsning kan være et samarbeid med andre organisasjoner dersom dette vil spare tilsynet for både økonomiske og administrative ressurser.

---

⁷² WAI-analyse – Datatilsynet: <http://www.ntndesign.net/dtprosjekt/dokumenter/WAI-datatilsynet.pdf>

⁷³ Datatilsynet. Se Datatilsynets satsningsforslag for perioden 2007-2010: ”Kommunikasjon for et bedre personvern” side 26 nr 4.

6.2 Analyse av eksisterende nettløsning

Som en del av bakgrunnen for å lage alternative løsninger på datatilsynets informasjonsarbeid vil vi vurdere nåværende nettsted fra et brukersentrert og teknisk perspektiv.

På forsiden til www.datatilsynet.no er det en hovedmeny (figuren under). Problemet ligger i når man trykker seg inn på en av disse tre underkategoriene, så bryter menyen sammen, og

viser kun de ni emnene man fikk på forsiden, ikke de tre underkategoriene. Dermed burde det kanskje vært slik at man måtte gå tilbake til forsiden igjen for å finne ”flere emner”, men etter utforsket nettsiden oppdager vi at ingen av de tre underkategoriene egentlig har noen funksjon. Det er nemlig slik at samme hvilken av disse du trykker på, så kommer samtlige underkategorier fram i en egen meny på venstre side, også de du ikke har på forsiden. Det virker forvirrende at menyen på toppen av siden forandrer seg.

Skjermdumpene under viser hvordan menyen endres etter at man har trykket seg inn på noen av kategoriene.

I WAI-testen handler et av kravene om navigeringsstruktur. Her skal det testes hvor tydelig det går fram hvor brukeren befinner seg i nettstedstrukturen. Her skal man kunne se det i navigasjonstreet og ikke bare i nettsien. Nettsiden viser brukeren hvor den befinner seg ved hjelp av en nettsti, og også til en viss grad i menyen. Når man ser nærmere på denne vil man se hvilken kategori man er inne i, men ikke noe nærmere om hvordan man har kommet seg dit.

Derfor er ikke dette tilstrekkelig til at begge kravene kan oppfylles.

Datatilsynet benytter et publiseringssystem som ikke gir semantiske lenker. En typisk lenke vil se slik ut. http://www.datatilsynet.no/templates/AboutPage_220.aspx, det hadde vært å foretrekke at lenken ble bygget opp f.eks. på denne måten: <http://www.datatilsynet.no/sector/emne/artikkelnavn-dato> for å gi bedre lesbarhet både for mennesker og søkemotorer.

6.2.1 Analyse av utforming av informasjon på eksisterende nettside

Vårt første inntrykk om Datatilsynets informasjonsarbeid er at artiklene deres ikke er spesielt lettlest eller forståelige for bruker. Her er et av informasjonsprinsippene relevant, nemlig helhetsprinsippet med krav om at informasjonen som offentliggjøres skal være preget av en helhet. Samtidig skal innholdet i informasjonen være klart, forståelig og lett å lese for brukeren. En måte å teste dette på er med en Lix-test, lesbarhetsindeks. I henhold til Norge.no sine kvalitetskriterier får man poeng etter hvor lav Lix- verdi siden oppnår. I følge kalkulatoren på www.lix.se har vi analysert en tekst på Datatilsynets nettsider.⁷⁴ Resultatet ble

⁷⁴ Datatilsynet, Testtekst: http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2265.aspx

en lesbarhetsindeks på 52. Norge.no mener at LIX-verdier over 50 representerer ikke-lettlest tekst.

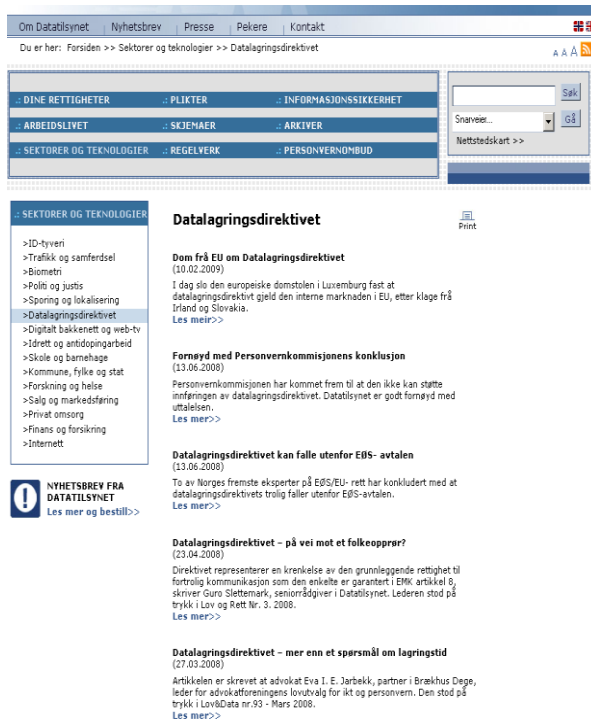
Når man går til forsiden på Datatilsynets hjemmeside får man ikke bare opp den globale hovedmenyen som nevnt over. Lengre ned på siden finner vi artikler, de nyeste først, deretter en meny under der igjen med interne lenker til flere nyheter. Man får også opp en annen meny som gir eksterne lenker til andre medier. Det er fint å ha en forside med aktuelle artikler, men helhetsinntrykket av siden generelt er at den lider av informasjonsoverbelastning.⁷⁵ Det vil si at siden presenterer for mye informasjon på én gang, og brukeren kan bli forvirret. Dersom disse artiklene hadde kommet fram når man trykket på linken ”flere nyheter”, og ikke brukte så stor plass kunne siden sett ryddigere ut.

Når det kommer til utformingen av informasjonen på nettsiden etterlyses det en slags introduksjon av temaene. Hvis brukeren f. eks navigerer seg inn på en underkategori er det ikke alltid at en introduksjonstekst eller informasjonstekst kommer opp, men i stedet får man opp en rekke forskjellige artikler som handler om emnet. Dette virker lite logisk for en bruker som er ute etter generell informasjon om et gitt emnet.

6.2.2 Analyse av informasjon gitt om datalagringsdirektivet på eksisterende nettsted

Slik løsningen er nå så ligger ”Datalagringsdirektivet” som kategori under emnet ”sektorer og kategorier”, som er en av de ni alternative kategorier synlig på datatilsynet.no. Som vi ser på skjermdumpen⁷⁶ av datatilsynets hjemmesider gir innholdet i underkategorien ”Datalagringsdirektivet” ingen synlig generell informasjon, men en liste over nyheter og artikler skrevet av Datatilsynet om temaet i kronologisk rekkefølge. Det er elleve artikler med synlig overskrift og ingress, hvor du kan velge å trykke ”les mer” for å lese hele artikkelen, samt få tilgang til eventuelle linker.

For å få den generelle informasjonen om direktivet må man rulle nedover til den nederste artikkelen som er skrevet i 22.03.2006. Her er informasjonen delt opp i punkter for å gjøre en ellers lang tekst lettere å lese. Overskriften på denne artikkelen er ”Datalagring” som i og for seg er et nøytralt ord for en informasjonsartikkel. Inngressen derimot lyder: ”Det nye direktivet om datalagring vil kunne medføre hundrevis av små ”politiregistre” hos Internettleverandører og teleselskaper, og et brudd med tidligere rettsprinsipper”.⁷⁷ Dette er Datatilsynets eneste side

The screenshot shows the website interface for Datatilsynet. At the top, there are navigation links: Om Datatilsynet, Nyhetsbrev, Presse, Peklere, and Kontakt. Below this is a breadcrumb trail: Du er her: Forsiden >> Sektorer og teknologier >> Datalagringsdirektivet. A search bar is visible on the right. The main content area is divided into two columns. The left column contains a list of categories: DINE RETTIGHETER, PLIKTER, INFORMASJONSSIKKERHET, ARBEIDSLIVET, SKJEMAER, ARKIVER, SEKTORER OG TEKNOLOGIER, REGELVERK, and PERSONVERNBUD. The right column displays the selected category, 'Datalagringsdirektivet', with a list of articles. The first article is 'Dom frå EU om Datalagringsdirektivet' (10.06.2009), followed by 'Fornøyd med Personvernkommisjonens konklusjon' (13.06.2008), 'Datalagringsdirektivet kan falle utenfor EØS-avtalen' (13.06.2008), and 'Datalagringsdirektivet - på vei mot et folkeopprør?' (23.04.2008). Each article has a 'Les mer>>' link.

⁷⁵ Wikipedia, Information overload: http://en.wikipedia.org/wiki/Information_overload

⁷⁶ Datatilsynet, ”Datalagringsdirektivet”: http://www.datatilsynet.no/templates/article_2155.aspx

⁷⁷ Datatilsynet, ”Datalagring”: http://www.datatilsynet.no/templates/article_1289.aspx

som gir noe nøytral informasjon og lenker til den originale datalagringsdirektivteksten. Datatilsynet velger å få frem sin mening om direktivet både som innledning og som avslutning etter at det er ramset opp en oversikt over innholdet i rammeverket. Artikkelen ”Datalagring” er skrevet på et tidlig tidspunkt og det er derfor ikke spesielt bemerkelsesverdig at Datatilsynet velger å uttrykke seg subjektivt til datalagringsdirektivet.

Etter å ha studert siden til Datatilsynet og foretatt en WAI-test, kom vi frem til to mulige løsninger som kan hjelpe Datatilsynet i sitt videre informasjonsarbeid. Det første alternativet er forslag til forbedringer av eksisterende nettside, det andre er et nytt nettsted som kun vil handle om selve direktivet.

6.3 Informere om datalagringsdirektivet på eksisterende nettsted

Et alternativ datatilsynet kan bruke for å informere om datalagringsdirektivet vil være å informere på sine nettsider, slik de gjør i dag. Vi har lagt vekt på at de bør informere i større grad, i stedet for slik løsning de har i dag hvor de kun har artikler om emnet tilgjengelig.

Siden vi har forutsatt at datalagringsdirektivet blir en realitet vil datatilsynets troverdighet mulig bli svekket hvis det ikke finnes en eneste nøytral artikkel om emnet. Datalagringsdirektivet er omfattende og det vil derfor være naturlig og ha underkategorier under ”Datalagringsdirektivet”. Slik innholdstyringssystemet til Datatilsynet er nå ser det ut som ingen av kategoriene under hovedkategoriene tillater underkategorier.

Ved å ha underkategorier under ”Datalagringsdirektivet” vil man få mer struktur og det vil være lettere for brukeren å navigere seg til ønsket informasjon. Et alternativ her er figuren under hvor vi har utformet seks underkategorier.

opptre som forkjemper av personvern med kategorien ”forhold til personvern”. ”ofte stilte spørsmål” er bra og ha med fordi bruker vil lett kunne få svar på sine spørsmål. En slik funksjon er mye brukt på nettsider hvor formål er å informere.

Slik sidene om datalagringsdirektivet er i dag inneholder de kun et arkiv med informasjon skrevet av Datatilsynet. Ved å ha en kategori ”media - arkiv” vil Datatilsynet selv kunne velge artikler eller informasjon de mener er relevante. De kan velge å ha egne artikler slik de har nå, eller ha lenker til andre skrevne artikler fra andre medier. For å etterleve pol § 42, nr 4 på best mulig måte vil det være ønskelig at artiklene de gjør synlige er representativt utvalg som sier noe om datalagringsdirektivets posisjon og virkning i Norge og resten av verden. Dette betyr at dagens løsning med alle artikler blandet sammen ikke er tilstrekkelig. Men underkategorier vil brukeren få synliggjort hva som er objektivt og subjektivt på en enklere måte, samtidig som informasjonen er ryddigere plassert og lettere å finne frem til.

6.4 Lage en egen informasjonsside

Et annet alternativ i forhold til informasjon om datalagringsdirektivet er etableringen av en egen informasjonsside. En kan argumentere at innføringen av datalagringsdirektivet er et så omfattende og inngripende tiltak at det kan være på sin plass med et eget sted for informasjon om dette. Et motargument vil da være at informasjonen mister tilhørighet til Datatilsynet. På den andre siden har et eget (og mindre) nettsted fordeler i forhold til struktur. En er heller ikke bundet til eksisterende innholdstyringssystem og man kan tenke nytt i forhold til utforming og systematisering av informasjon.

Nettsiden er vår krystallisering av informasjonsprinsippene. Restrukturering og presentasjon av informasjon er gjort med tanke på mottakers behov. Debatten ble brukt for å kartlegge hvilken informasjon som vil være nødvendig å kommunisere. Nettstedet skal ha forskjellige nivåer med informasjon og lenker til eksterne ressurser for å tilfredsstille alle brukere. Nettsiden vi ser for oss har også tett integrasjon med sosiale nettverk for å møte borgere på de plattformene de faktisk bruker, både for å informere og for å stimulere til videre debatt.

OFF THE LEASH By W.B. Park

“Damn these hooves! I hit the wrong switch again! Who designs these instrument panels, raccoons?”

I arbeidet med nettsiden har vi prøvd å følge noen enkle prinsipper. En av de grunnleggende har vært Menneske-maskin-interaksjon (MMI).⁷⁸ MMI er studien om hvordan mennesket og maskiner fungerer sammen. Under MMI-paraplyen finner vi informasjonsarkitektur. Dette kan defineres som “The conceptual structure and logical organization of the intelligence of a person or group of people (organizations)”.⁷⁹ Med andre ord hvordan informasjonen (på f.eks. en nettside) er ordnet i hierarkier og hvordan de underliggende systemene er. I forlengelsen av informasjonsarkitektur kommer informasjonsdesign.⁸⁰ Informasjonsdesign er hvordan man tilrettelegger informasjon slik at mennesker skal kunne benytte seg av den på en effektiv måte. Videre har vi tenkt brukersentrert på utvikling av brukergrensesnitt.⁸¹ Brukersentrert utvikling i dette tilfellet er fokus på hvordan en bruker vil benytte seg av og oppleve nettstedet.

Organiseringen og logikken utvikleren, eller organisasjonen, benytter for å systematisere og presentere informasjonen vil ikke nødvendigvis oppleves som like logisk av en bruker. Det viktige er at 1) brukeren forstår hva den skal gjøre og 2) brukeren forstår hva som skjer når den gjør noe.⁸² Målet er å gjøre interaksjonen mellom nettstedet og bruker bedre ved å sette brukerens behov i fokus, som figuren ovenfor illustrerer på en morsom måte.⁸³

Som en del av dette prosjektet utformet vi et skall med noe funksjonalitet, en prototype, for å illustrere mulige løsninger. Prototypen vil videre bli referert til som «siden». Grunnen til at vi valgte å lage den var for å komme noen av de problemene vi så tidligere i møte.

⁷⁸ Wikipedia, MMI: http://en.wikipedia.org/wiki/Human_computer_interaction

⁷⁹ Wikipedia, Informasjonsarkitektur: http://en.wikipedia.org/wiki/Information_architecture

⁸⁰ Wikipedia, Informasjonsdesign: http://en.wikipedia.org/wiki/Information_Design

⁸¹ Wikipedia, Brukergrensesnittdesign: http://en.wikipedia.org/wiki/User_Interface_Design

⁸² Norman, Donald A, 2008, s. 187

⁸³ Ibid, s. 188

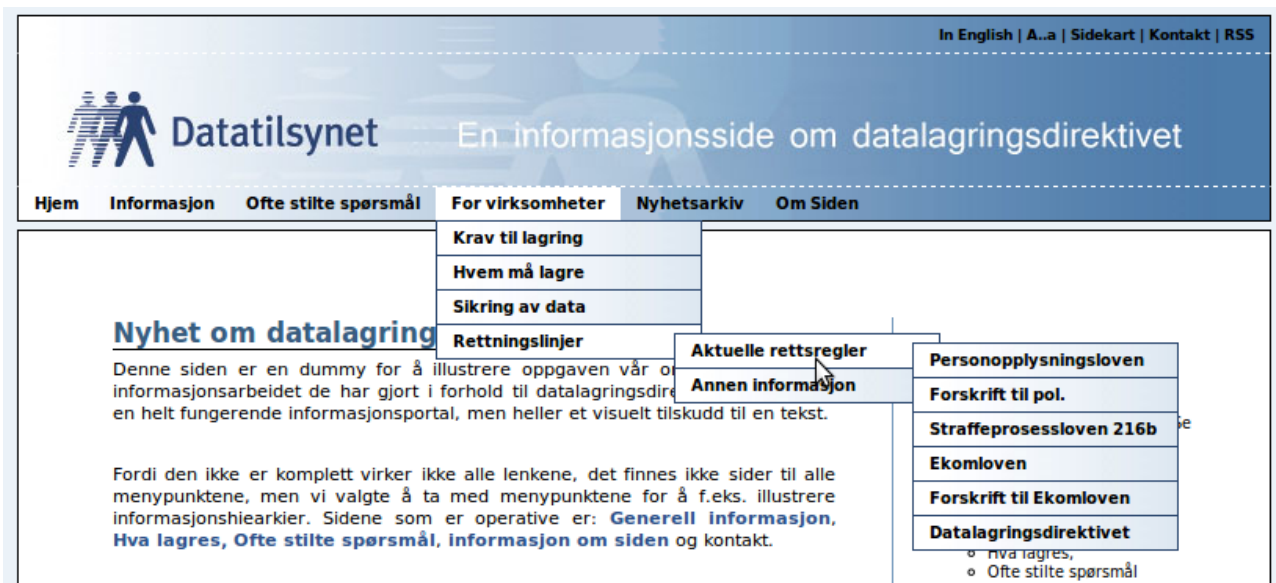
Det anbefales å prøve den kjørende versjonen på <http://www.ntndesign.net/dtprosjekt>. Det anbefales å vise siden i Mozilla Firefox, da Internet Explorer har et problem med å vise CSS. Forsiden vises som skjermdump under, og flere skjermdumper følger. Husk at bilder ikke alltid yter rettferdighet, særlig ikke i sorthvitt.

Siden er skrevet i xhtml og CSS med noe PHP-funksjonalitet. Den validerer ikke og er ikke ment for å settes i produksjon. Vi valgte et tradisjonelt 2-kolonne design med sidestolpe på høyere side. Vi har bygget videre på, og forenklet noe av Datatilsynets design og profil for å skape tilhørighet samtidig som vi ønsket å forfølge en slags KISS-prinsipp⁸⁴ for å minimere støy.

6.4.1 Forslag til løsninger

Det første problemet er struktur og hierarki. Etter vår mening må informasjonen teknisk sett struktureres på en bedre måte, og en måte å gjøre dette på er med en god og gjennomgående meny. Vår demonstrasjon bruker en «pop-out» CSS-meny, som fungerer slik som startmenyen i for eksempel Windows. Dette gjør at man kan kategorisere store mengder informasjon uten at det tar «plass» eller virker visuelt forstyrrende. En demonstrasjon av dette finnes på skjermdumpen under.

En strukturert meny vil også hjelpe brukeren til å gjemme bort informasjon som ikke er relevant. For en borger vil det typisk være menypunktet «informasjon» eller «ofte stilte

⁸⁴ Wikipedia, KISS-prinsippet: http://en.wikipedia.org/wiki/KISS_principle

spørsmål» som er relevant og følgelig trenger ikke denne brukeren å se noen av underpunktene til «virksomheter». På bildet nedenfor har vi trykket på «informasjon» og kommet til den generelle informasjonssiden. Da forandrer sidestolpen seg, som den også gjør på Datatilsynets vanlige sider, men her med et ekstra nivå. Flere nivåer gjør det lettere å følge med hvor man befinner seg i nettstedets hierarki. Sidestolpen introduserer også eksterne lenker og en delingsfunksjon vi vil komme tilbake til senere.

The screenshot shows the website for Datatilsynet (Data Protection Authority of Norway). The header includes the logo and the text "En informasjonsside om datalagringsdirektivet". The main navigation bar contains links for "Hjem", "Informasjon", "Ofte stilte spørsmål", "For virksomheter", "Nyhetsarkiv", and "Om Siden". A dropdown menu is open under "Informasjon", listing "Generelt om direktivet", "Bakgrunn", "Hva som lagres", "Personvern", and "Krav til sikkerhet". The "Bakgrunn" item is selected, and a sub-menu is visible with "Historie" and "Kontroverser". The main content area contains text about the EU Directive 2006/24/EF. On the right, there is a sidebar with "Undermeny:" containing links for "Generell informasjon", "Bakgrunn", "Hvilke opplysninger lagres" (with sub-links for "Internett" and "Telekom"), "Personvern", and "Krav til sikkerhet". Below this is "Eksterne lenker:" with links for "Selve Direktivet", "Noe annet", and "Også noe annet". At the bottom of the sidebar is a "Share / Save" button with social media icons.

Som det går frem av bildet over kommer man inn på en ren informasjonsside som gir et sammendrag av informasjonen om direktivet. Dette er en kontrast til Datatilsynet sin side der man ofte får opp en liste med artikler når man klikker på en kategori eller teknologi. Så kan man klikke seg inn på mer detaljert informasjon, enten via toppmenyen, som fortsetter å være lik, eller ved å benytte seg av menyen i sidestolpen. Vi har også bare laget en tekstkolonne, vi mener det kan være forstyrrende når man får to kolonner med overskrifter og innganger ved siden av hverandre noen ganger og andre ganger ikke. Det å forholde seg til flere elementer enn man må på en gang kan føre til informasjonsoverbelastning.⁸⁵

Vi ønsker også å introdusere synlige stikkord (tags) og synlige kategorier på både informasjon og nyhetssaker. Å operere med to forskjellige taksonomier gir noen fordeler. Hvis alle artikler kan ha en kategori (f.eks. nyhetssaker eller informasjon,) og flere stikkord (f.eks. EU, datalagringsdirektivet, media, medieomtale, mm) får man nye muligheter i forhold til organisering.

En av disse er stikkordsskyer for å vise frekvensen av ord og med dette gi brukeren enda en måte å sortere informasjon på. Til venstre vises en stikkordssky av ord som finnes på siden. Den er statisk kodet og bare

Tagcloud

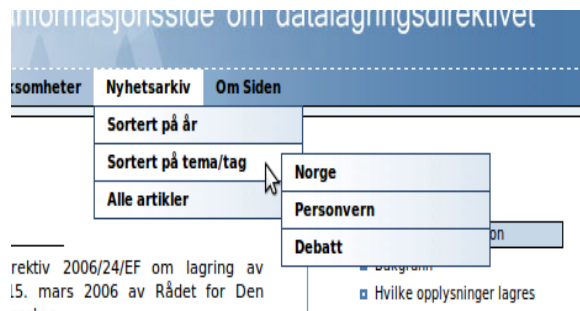
Denne skyen er bare en testsky generert på bakgrunn av ord som finnes på siden. Det er bare tull, men vil illustrere poenget med sky.

aenean alle amet arcu av datatilsynet den det diam dummy
 en er et har hva ikke illustrere imperdiet informasjon
 kontakt lagres massa med nec nunc nyheter ofte og om
 på pellentesque personvern porta posuere praesent pretium risus sidekart
 siden sider sit skal som spørsmål stilte til tortor valgte
 vel vi

Skyer er en fin måte å vise frekvensen og viktigheten av innlegg på en side.

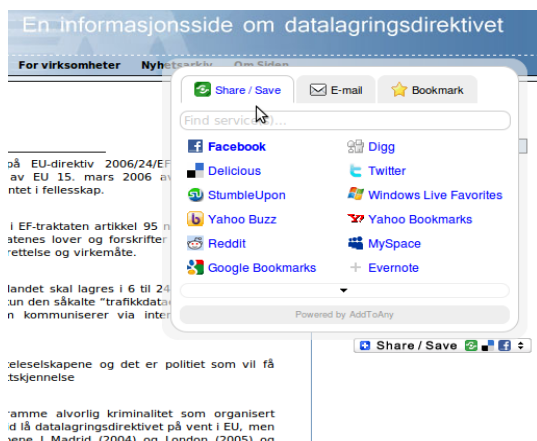
⁸⁵ Wikipedia, Information Overload: http://en.wikipedia.org/wiki/Information_overload

til pynt, men det er en illustrerende skisse. En slik sky vil komme i tillegg til et mer tradisjonelt sidekart. Kategorier vil også gi mye muligheter å sortere arkiv og informasjon på enda en måte. Et eksempel på hvordan vi tenker oss dette vises til høyre.

I løpet av debatten viste det seg også at mange ikke hadde helt oversikt over hva direktivet dreide seg om. Derfor mener vi at det bør lages en "ofte stilte spørsmål" til de vanligste spørsmålene slik at brukeren fort kan finne svar på helt konkrete spørsmål de kanskje måtte ha.

I vårt forslag har vi også lagt til rette for tettere integrering mot sosiale nettverk som Facebook og bokmerkingstjenester som Twitter og Kudos slik at brukeren skal kunne "merke" en interessant artikkel og spre den videre til sine venner. I det siste har det kommet en rekke tjenester som lar en integrere nettsiden sin mot sosiale nettverk. Vi har valgt en tjeneste som heter AddtoAny for å illustrere dette. Addtoany gjør det enkelt å dele artikler på mer enn 50 sosiale tjenester. Nedenfor er et skjermbilde fra denne løsningen, som viser de mest brukte sosiale tjenestene.

Man kan driste seg til å komme med følgende påstand: På "dagens" nett oppsøker man i mindre grad informasjon, vi forventer at informasjonen skal oppsøke oss i form av viral markedsføring. Facebookgrupper er et godt eksempel på dette og vi så antydningen til dette i debatten om direktivet. Facebook er bygget opp slik at når et medlem i din krets godtar en invitasjon til en gruppe vil det sendes ut "X har blitt medlem i gruppen Y" til hele kretsen din. Videre kan denne personens venner melde seg inn i gruppen. Budskapet spres mye på samme måte som et virus. Et menneske aksepterer den gitte ideen, og sender den videre til sine venner, som sender den

videre til sine venner. Hvis dette skjer i tre ledd nedover og hvis alle som sender det videre har 25 unike venner vil det potensielt være 25^3 mennesker som har fått vite om saken på kort tid. 15 625 mennesker er en god del og viser hvilke muligheter tettere integrering med sosiale nettverk gir for å spre nyheter.

Vi mener at å tilnærme seg en måte å informere på, slik vi har vist i denne delen, vil være en bedre løsning med tanke på brukerens behov. En bør informere på en fullstendig, lettfattelig og strukturert måte uten for mye som er i veien for det man prøver å kommunisere. Denne måten å tenke om informasjon og kommunikasjon vil være tråd med informasjonsprinsippene

Kapittel 7 - Avslutning

7.1 Oppsummering

Etter å ha gått gjennom hvordan Datatilsynet har informert og debattert om datalagringsdirektivet mener vi at Datatilsynet har vært fremtredende og argumenterende i debatten. Denne tilstedeværelsen i debatten har resultert i at datalagringsdirektivet blir forbundet nettopp med Datatilsynet på grunn av deres meningsspredning i avisartikler, via intervjuer og gjennom egenproduserte tekster. Hvis de som fulgte debatten ikke hadde noe forhold til Datatilsynet før – fikk de det nå. Gjennom debatten om datalagringsdirektivet har Datatilsynet blomstret og de har gjort seg bemerkelsesverdig ”store”, på tross av deres relative beskjedne størrelse.

Det er riktignok litt betenkelig at det ikke finnes ett skriv med nøytral informasjon fra Datatilsynet angående direktivet. En antakelse er at siden regjeringen og Stortinget ikke har tatt stilling til datalagringsdirektivet per dags dato (30.05.09) velger Datatilsynet å kun ha egenproduserte artikler mot direktivet tilgjengelige på sine nettsider. Men om datalagringsdirektivet blir en realitet, slik vi i prosjektet har gått ut i fra, bør Datatilsynet følge kommunikasjon – og helhetsprinsippet i større grad ved å informere mer og argumentere mindre. Det finnes mange alternative måter de kan gjøre dette på, og vi har presentert noen.

7.2 Refleksjoner

Vi mener å ha valgt en annerledes oppgave i forhold til de tidligere bacheloroppgavene som er skrevet på DRI. Dette har vi merket på metodeforelesninger, da det var lagt opp til en annen måte å samle inn informasjon på enn vi har benyttet oss av. I tillegg har vi prøvd å finne oppgaver å sammenligne vår med uten hell. Derfor ble det mer problematisk å vite om vi var på riktig vei.

Et problem har vært tekstmengde, fordi vi hele tiden har vært innstilt på å jobbe mot 12 000 ord, men den siste uken fikk vi beskjed om at ordgrensen skulle være 10 000. Dermed måtte vi være mer konsekvente på valgene av ord og tekst. Vi har også vært litt usikre på hvilke emner som skulle vektlegges mest for å belyse problemstillingen vår.

Når man ser bakover på en arbeidsprosess finner man alltid ting man ville gjort annerledes. Vi burde jobbet enda mer med prosjektbeskrivelsen og definert oss enda klarere mål og metoder. Når arbeidet med oppgaven startet lagde vi en milepælsplan som vi skulle følge. Vi har i ettertid lært at det ikke alltid blir slik man har tenkt seg, spesielt i forhold til å estimere tid og arbeidsmengde.

Etter å ha jobbet med denne oppgaven har vi blant annet fått kjenne på hvor mye det krever å jobbe med en så stor oppgave, da med tanke på struktur, flyt og språk. Etter alle endringer som har blitt gjort underveis, har vi til enhver tid måttet holde orden på hva som er nyeste versjon. Dette har blitt enda mer komplisert når vi er fire i gruppen, som alle har ulike meninger om hvordan oppgaven bør se ut.

Til slutt er vi veldig fornøyd med resultatet, mye takket være godt, men til tider frustrerende samarbeid, og vi gleder oss til å feire vel overstått – sammen.

Kapittel 8 - Kilder

8.1 Internett

Apenes, Georg (2006): *Totalitært svermeri* URL:

<http://www.dagbladet.no/kultur/2006/12/17/486293.html>

Avgjørelse fra EU-domstolen (2009): *Judgement of the Court of Justice in Case C-301/06*

URL: <http://curia.europa.eu/en/actu/communiqués/cp09/aff/cp090011en.pdf>

Aanesen, Leif T (2008): *Datalagring til besvær* URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/Page_____2320.aspx

Aanensen, Leif T (2008): *Staten får vite alt om deg* URL:

<http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article1296722.ece>

Blaker, Magnus (2008): *Terrorister bør bo på Grünerløkka* URL:

<http://www.nettavisen.no/it/article1684786.ece>

Christensen, Per Aage Pleyrn (2008): *Kampanje: Legg ned veto mot datalagringsdirektivet!*

URL: <http://www.liberaleren.no/2008/01/13/kampanje-legg-ned-veto-mot-datalagringsdirektivet/>

Christensen, Per Aage Pleyrn (2008): *Referat fra høringen om datalagringsdirektivet* URL:

<http://www.liberaleren.no/2008/03/13/referat-fra-horingen-om-datalagringsdirektivet/>

Christensen, Per Aage Pleyrn (2008): *Stor motstand mot datalagringsdirektivet* URL:

<http://www.liberaleren.no/2008/02/26/stor-motstand-mot-datalagringsdirektivet/>

Dagbladets oppropsside, *Nei til EUs datalagringsdirektiv* URL:

<http://opprop.no/opprop.php?id=neitileudir>

Datatilsynets nettsider, Om Datatilsynet. URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/AboutPage_____220.aspx

Datatilsynets nettsider, Målgrupper for informasjon. URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/Page_____777.aspx

Datatilsynets nettsider, Nyhetsarkiv 2008. URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/Page_____2248.aspx

Datatilsynets nettsider, Datatilsynets oppgaver. URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/Page_____954.aspx

Datatilsynets nettsider, Datalagringsdirektivet. URL:

http://www.datatilsynet.no/templates/article_____2155.aspx

Den svenske FRA-lagen: Proposition 2006/07:63 – En anpassad

försvarsunderrättelseverksamhet. URL: <http://sv.wikipedia.org/wiki/FRA-lagen>

Emanuelsen, Birger (2008): ”Du må ikke sove” URL:
<http://www.dagbladet.no/kultur/2008/01/11/523559.html>

Ernes, Ann Kristin Bentzen (2009): *Dysser ned betent sak* URL:
<http://www.digi.no/811487/dysser-ned-%ABbetent%BB-sak>

EU-direktiv 2006/24/EF(Datalagringsdirektivet) URL: http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/da/oj/2006/l_105/l_10520060413da00540063.pdf

Fridemokratenes nettside URL: <http://www.fridemokratene.no>

Grønstad, Carl Christian, hjemmeside. URL:
<http://carlchristian.net/2009/02/19/masteroppgava-mi/>

Informasjonspolitik for statsforvaltningen. URL:
<http://www.regjeringen.no/upload/FAD/Vedlegg/Informasjonspolitik/Statens%20informasjonspolitik%20word%20bokmål.rtf>

Lillesund Mats (2008): *Hederspris til Georg Apenes* URL:
<http://www.idg.no/computerworld/article104663.ece>

Nettprat med Lee Bygrave, URL: <http://tux1.aftenposten.no/nettprat/leebygrave/>

Norsk kommunikasjonsforening. URL:
<http://www.kommunikasjon.no/Foreningen/Nyheter/5139.cms>

Norge.no, WAI-standard. URL: <http://www.norge.no/kvalitet/kvalitet2008/kriteriesett.asp>

Overvåkningstjeneste av skandinaviske medier, overvåkningsord: ”datalagringsdirektivet” URL: <http://www.opoint.com>

Referanseverktøy. URL: <http://www.zotero.org/>

Skogen, Mads (2009): *EU/EØS-prosessen – fra ekspertgrupper til norsk lov* URL:
http://www.eu-norge.org/EOS-avtalen/EOS-prosessen/EU-Norge_lovgivningsprosessen.htm

Slettemark, Guro (2008): *Datalagringsdirektivet – på vei mot et folkeopprør?*
http://www.datatilsynet.no/templates/Page_2265.aspx

Solli, Morten (2008): *IKT-Norge får tyn for meningsmåling* URL:
<http://www.idg.no/computerworld/article89137.ece>

Spiro, Lisa: *Is Wikipedia becoming a respectable academic source?* URL:
<http://digitalscholarship.wordpress.com/2008/09/01/is-wikipedia-becoming-a-respectable-academic-source/>

Strøm-Gundersen, Tone Tveøy og Foss, Andreas Bakke(2008): *Vil lagre tastetrykk i ett år* URL: <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article2217386.ece>

Teknologirådet, ”Datalagringsdirektivet, saken forklart” URL:
<http://www.teknologiradet.no/FullStory.aspx?m=28&amid=4824>

Virrvarr (2008): 2008 == 1984 URL: <http://www.virrvarr.net/2008/01/02/2008-1984/>

VoxPopulis profil, URL: <http://www.blogger.com/profile/10690154870266479754>

Wikipedia – The Free Encyclopedia, URL: www.wikipedia.com

With, Christian og Helmers, Gunnel (2006): *Datalagring* URL:
http://www.datatilsynet.no/templates/article_1289.aspx

8.2 Offentlige dokumenter

URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/2009/nou-2009-1/19/2/1.html?id=542269> 2009 (Norges offentlige utredninger, NOU 2009:1)

URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/dok/NOUer/1994/NOU-1994-17/4/4.html?id=334512> 1994 (Norges offentlige utredninger, NOU 1994:17)

URL: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/nouer/1997/nou-1997-19.html?id=140970>
1997 (Norges offentlige utredninger, NOU 1997:19)

Datatilsynets årsmelding for 2008. ”årsmelding R09/01- 10.02.2008”
Datatilsynets årsmelding for 2007.
Datatilsynets årsmelding for 2006.

8.3 Forelesinger

Schartum, Dag Wiese. Forelesning, 13.09.05, DRI1001: ”Offentlighetsprinsippet”
<http://www.uio.no/studier/emner/jus/afin/DRI1001/h05/undervisningsmateriale/Offentlighetsprinsippet.ppt>

8.4 Lover

Grunnloven. Kongeriget Norges Grundlov, given i Rigsforsamlingen paa Eidsvold den 17de mai 1814.
Offentleglova. Lov om rett til innsyn i dokument i offentlig verksemd av 19. mai 2006 nr 16.
Personopplysningsloven. Lov om behandling av personopplysninger av 14. april 2000 nr. 31.
Straffeprosessloven. Lov om rettergangsmåten i straffesaker av 22. mai 1981 nr. 25.

8.5 Litteratur

Albregtsen & Skagestein (2007): *Digital representasjon*. Oslo: Unipub.

Meyer, Eric A. (2006): *CSS The Definitive Guide*. USA: O’Reilly Media.

Musciano & Kennedy (2006): *HTML & XHTML: The Definitive Guide*. USA: O'Reilly Media.

Norman, Donald A (2002): *The design of everyday things*. New York: The Perseus Books Group.

8.6 Interne dokumenter

Dette er dokumenter vi har fått tilgang til, men som ikke er publisert. Vi har valgt å legge ut disse her for etterrettelighetens skyld. Disse vil bli fjernet hvis/når oppgaven skal legges ut på nett.

Vedlegg til Datatilsynets informasjonsplan 2009 URL:

http://ntndesign.net/dtprosjekt/dokumenter/Informasjonsplan_2009.pdf

Internt notat fra Datatilsynet: *Om muligheten for budsjettmidler allerede på 2006-budsjettet*

URL: http://ntndesign.net/dtprosjekt/dokumenter/notat_FAD_om_satsing_2_mill.pdf

Datatilsynets satsingsforslag for perioden 2007-2010: *Kommunikasjon for et bedre personvern*

URL: http://ntndesign.net/dtprosjekt/dokumenter/satsingsforslag_kommunikasjon_2007.pdf

8.7 Annet

WAI-analyse – Datatilsynet, URL: <http://www.ntndesign.net/dtprosjekt/dokumenter/WAI-datatilsynet.pdf>